

μ

&

μ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Απόστολος Ν. Μαγουλιώτης , <i>Εικαστικός, Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i> Αθανάσιος Τσιπλητάρης , <i>Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών</i>
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Βάος Αντώνιος , <i>Εικαστικός, Λέκτορας Πανεπιστημίου Πατρών</i> Λαζάρου Σωτηρία , <i>Εικαστικός, Σύμβουλος Β/θμιας Εκπαίδευσης</i> Ταντάλου Ελένη , <i>Εκπαιδευτικός Α/θμιας Εκπαίδευσης</i>
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Μαρία Ταπίνη* , <i>Εικαστικός, Καθηγήτρια Μέσης Εκπαίδευσης</i>
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Χαρά Οικονομοπούλου , <i>Φιλολόγος</i>
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Γιώργος Σιγάλας <i>Σύμβουλος Καλλιτεχνικών Μαθημάτων του Π.Ι.</i>
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Μπούντα Ελένη , <i>Δασκάλα, Διδάκτωρ Ιστορίας</i>
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Νίκος Κληρονόμος , <i>Ζωγράφος</i>
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.

*Η κα Ταπίνη εικονογράφησε τα έργα των σελίδων 10-11, 36, 46-47, 64-65

Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

Πράξη με τίτλο:

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Οικονόμου

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΜΑΚΕΤΑΣ,
ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΑΛΛΑΓΩΝ ΒΑΣΕΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ,
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ / Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
«Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης»
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

**Απόστολος Ν. Μαγουλιώτης
Αθανάσιος Τσιπλητάρης**

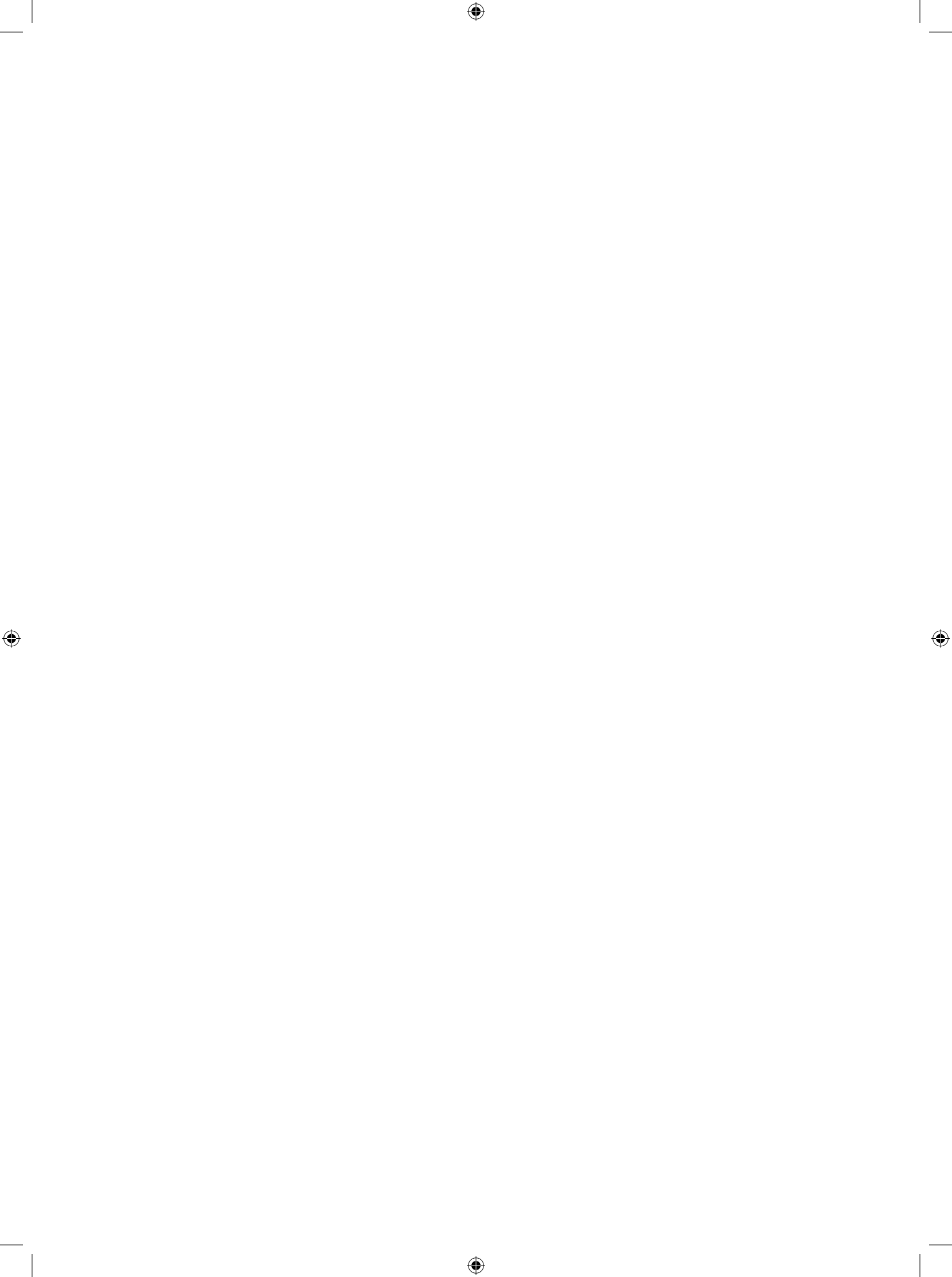
ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.

μ

&

μ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λίγα λόγια για το βιβλίο .....

A. ΑΠΛΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Χρώμα

- α. Η φύση «χρωματίζει» 12
- β. Οι καλλιτέχνες διαλέγουν χρώματα 13
- γ. Τα περιοδικά ως πηγή των χρωμάτων της παλέτας μας.....14
- δ. Αναμειγνύοντας λαδοπαστέλ 15

2. Χαρτιά - Χαρτόνια - Ξύλα

- α. Οι καλλιτέχνες δημιουργούν 16
- β. Με χάρτινες ή ξύλινες λουρίδες 17
- γ. Κολλάζ με χαρτιά σχισμένα με το χέρι 18
- δ. Κατασκευές με χοντρά χαρτόνια 19
- ε. Παιχνίδια με χαρτόκουτα 20
- στ. Κατασκευές με ξύλα 21

3. Ψηφίδες - Ψηφιδωτά

- α. Μια τέχνη μέσα στον χρόνο και τους πολιτισμούς 22
- β. Άμεση μέθοδος κατασκευής ψηφιδωτών 23
- γ. Έμμεση μέθοδος κατασκευής ψηφιδωτών 24
- δ. Ομαδικά ψηφιδωτά έργα 25

4. Σύρμα

- α. Πολλές και διαφορετικές γραμμές 26
- β. Οι καλλιτέχνες δημιουργούν με σύρμα 27
- γ. Περιγράμματα με σύρμα 28
- δ. Συρμάτινοι όγκοι 29

5. Πηλός

- α. Μια μέρα στο εργαστήρι του αγγειοπλάστη 30
- β. Η συνθετική μέθοδος - Η τεχνική της προσθετικής 31
- γ. Η συνθετική μέθοδος - Η τεχνική του κορδονιού 32
- δ. Η μέθοδος του καλουπιού - Η τεχνική του πλάστη 33

6. Σύνθεση

- α. Η οργάνωση των στοιχείων μέσα στο κάδρο 34
- β. Οι καλλιτέχνες συνθέτουν έργα 35

Β. Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΑΣ

1. Ψάρια	
α. Ταξιδεύοντας κάτω από τα κύματα	38
β. Στις κυματιστές γραμμές	39
2. Έντομα	
α. Πετώντας σ' ένα πάρκο	40
β. Έγιναν γίγαντες;	41
3. Περιβάλλον	
α. Το περιβάλλον κι εμείς	42
β. Το περιβάλλον στα όνειρά μας	43
4. Διατροφικές συνήθειες	
α. Η διατροφή σας	44
β. Ενημερώστε ή διαμαρτυρηθείτε	45

Γ. ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

1. Γελοιογραφία - Γελοιογράφος	
α. Το γέλιο είναι υγεία	48
β. Οι γελοιογραφίες σας	49
2. Κόμικς - Σχεδιαστής	
α. Και τώρα Αστερίξ	50
β. Τα δικά σας κόμικς	51
3. Γράμματα - Σχεδιαστής	
α. Τα κρυμμένα γράμματα και σχήματα	52
β. Τα γράμματα διηγούνται ιστορίες	53
γ. Στις γκαλερί του δρόμου	54
δ. Η διαφήμιση ξεκινά από τη συσκευασία	55
4. Μακέτα - Αρχιτέκτονας - Μακετίστας	
α. Τα κτίρια στις γειτονιές του κόσμου	56
β. Πριν από το χτίσιμο	57
γ. Μακέτες με διάφορα υλικά	58
δ. Μακέτες - Σκηνικά	59
5. Φωτογραφία - Φωτογράφος	
α. Χαμογελάστε, παρακαλώ!	60
β. Φωτογραφίζοντας στιγμές	61
γ. Διασκεδάζοντας με τις δυνατότητες του Η/Υ	62
δ. Από τη φωτογραφία στο φωτομοντάζ	63

Δ. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

1. Ρεαλισμός

- α. Σκηνές της καθημερινής ζωής σας 66
- β. Οι καλλιτέχνες ζωγραφίζουν σκηνές της καθημερινής ζωής 67
- γ. Ζωγραφίζοντας απλές καθημερινές σκηνές 68
- δ. Σκηνές από έναν διαφορετικό κόσμο 69

2. Ιμπρεσιονισμός

- α. Παιχνίδια φωτός 70
- β. Οι καλλιτέχνες ζωγραφίζουν τα παιχνίδια του φωτός 71
- γ. Δημιουργώντας με τα παστέλ 72
- δ. Δημιουργώντας με νερομπογιές κ.ά 73

3. Εξπρεσιονισμός

- α. Εκφράζοντας συναισθήματα 74
- β. Οι καλλιτέχνες εκφράζουν συναισθήματα 75
- γ. Δημιουργώντας εκφραστικές μάσκες 76
- δ. Ζωγραφίζοντας έντονα συναισθήματα 77

4. Αφαίρεση

- α. Κοιτάζοντας τον κόσμο με μια άλλη ματιά 78
- β. Ο Μοντριάν ζωγραφίζει 79
- γ. Δημιουργώντας αφαιρετικά 80
- δ. Βλέποντας χρώματα και σχήματα 81

5. Ποπ-Αρτ

- α. Αγαπημένες σας εικόνες 82
- β. Οι καλλιτέχνες δημιουργούν 83
- γ. Πλάθοντας *αλμυρά* και *γλυκά* γλυπτά 84
- δ. Τυπώνοντας με την τεχνική της μεταξοτυπίας 85

6. Μουσείο

- α. Επίσκεψη σε Μουσείο 86
- β. Το Μουσείο σάς εμπνέει 87

Ε. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- Γλωσσάριο 88
- Βιβλιογραφία 88
- Ευρετήριο 89
- Ευχαριστίες 90

Τα σκίτσα και άλλες πληροφορίες για το βιβλίο

Οι λέξεις που είναι τυπωμένες με **έντονο μελάνι** είναι λέξεις-κλειδιά και αποτελούν τις βασικές έννοιες της κάθε ενότητας. Με την ολοκλήρωση της ενότητας σας προτείνουμε να τις χρησιμοποιήσετε για να κάνετε την ανακεφαλαίωση του μαθήματος.

Τεχνικές, έργα παιδιών.

Προτάσεις δραστηριοτήτων

Λίγα λόγια για το βιβλίο

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας θα σας βοηθήσει να παρατηρείτε τον κόσμο γύρω σας προσεκτικά, να φαντάζεστε και να δημιουργείτε. Έτσι, ένα δέντρο έξω από το παράθυρο δεν θα το βλέπετε μόνο σαν ένα κοινό δέντρο, αλλά ως μια σύνθεση γραμμών, μια ποικιλία χρωμάτων, που γεννούν συναισθήματα κι ιδέες στον κάθε θεατή.

Μέσα από έργα καταξιωμένων καλλιτεχνών που εμπνεύστηκαν από παρόμοιες εικόνες του περιβάλλοντος, όπως για παράδειγμα από μια ανθισμένη μηλιά, από ένα γυμνό δέντρο του φθινοπώρου, θα προσπαθήσετε να ανακαλύψετε ποιες ιδέες εκφράζει το έργο, τι κρύβεται πίσω από το χρώμα, τις γραμμές ή ποια ιστορία μάς αφηγείται ο καλλιτέχνης.

Εφοδιασμένοι πια με εικόνες από το περιβάλλον, ιδέες από έργα καλλιτεχνών, αλλά και έργα παιδιών, με απλά υλικά και τεχνικές, μεγάλη φαντασία, όρεξη για δημιουργική εργασία, θα μπορείτε να πειραματίζεστε να δημιουργείτε έργα, με τον δικό σας τρόπο γραφής και έκφρασης, έργα πρωτότυπα και μοναδικά, αφού ο καθένας από σας είναι ξεχωριστός, με τις δικές του ιδέες, τα δικά του συναισθήματα και ικανότητες, και αντιλαμβάνεται διαφορετικά τον κόσμο γύρω του και τον εκφράζει με τον δικό του προσωπικό τρόπο.

Ελπίζουμε με το βιβλίο αυτό να μάθετε για την Τέχνη και τον Πολιτισμό, να διασκεδάσετε και να δημιουργήσετε εικαστικά έργα τέχνης.

Οι συγγραφείς

A

Γενικά

Ο καλλιτέχνης, χρησιμοποιεί το εικαστικό λεξιλόγιο. Αυτό το λεξιλόγιο περιλαμβάνει έννοιες όπως γραμμή, σχήμα, χρώμα, σύνθεση. Από αυτά ο καλλιτέχνης θα επιλέξει εκείνα τα μορφικά στοιχεία (γραμμή, χρώμα κ.λπ.) που ταιριάζουν καλύτερα στην ιδέα ή στο μήνυμα που θέλει να εκφράσει με το έργο του.

Για να εκφράσει ο καλλιτέχνης τις ιδέες του ή τα συναισθήματά του, επιλέγει ανάμεσα σε διάφορα υλικά εκείνο που περισσότερο αποδίδει καλύτερα τη μορφή και το περιεχόμενο στο εικαστικό του έργο.

Όποιο υλικό κι αν επιλέξει κανείς, είναι σημαντικό να γνωρίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, ώστε πειραματιζόμενος με διάφορες τεχνικές να εξοικειωθεί με το υλικό και να «υποτάξει» τις ιδέες του.

ΑΠΛΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Σ' αυτό το κεφάλαιο

- ▶ Θα επιλέξετε χρώματα, σχήματα, γραμμές και θα πειραματιστείτε με αυτά, για να συνθέσετε εικαστικά έργα.
- ▶ Θα γνωρίσετε το χαρτί, το ξύλο, το σύρμα, τις ψηφίδες, τον πηλό, μέσα από αντίστοιχα έργα καλλιτεχνών και παιδιών.
- ▶ Θα εξοικειωθείτε με τα κατάλληλα μέσα, εργαλεία και τις τεχνικές των διαφόρων υλικών.
- ▶ Θα δημιουργήσετε τα δικά σας έργα, ατομικά ή ομαδικά και θα τα αξιολογήσετε.

1. Χρώμα

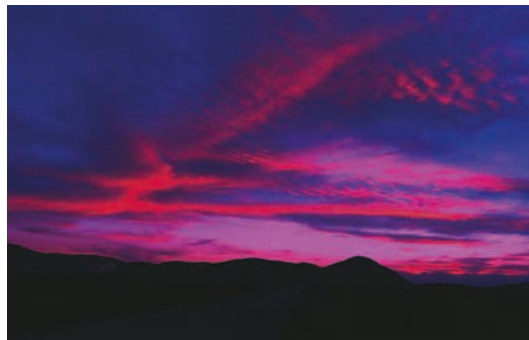
α. Η φύση «χρωματίζει»

*Πίσω από μακρινές κορφές ο ήλιος βασιλεύει
και τ' ουρανού τα σύνορα χίθιες βαφές αψηλάζουν.*

(Κώστας Κρυστάλης)

1

2

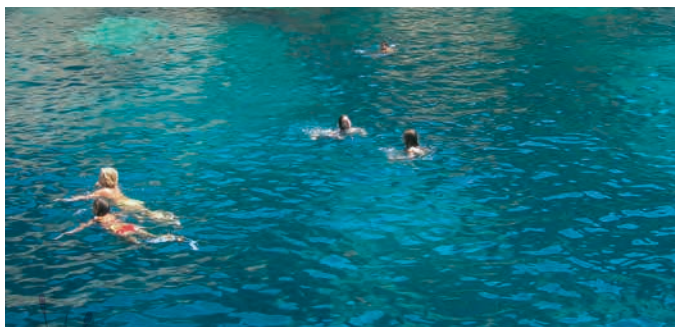
- ▶ Ποιο είναι το θέμα της κάθε εικόνας;
- ▶ Ποιο **χρώμα κυριαρχεί**;
- ▶ Φανταστείτε πως βρίσκεστε εκεί, στον χώρο της εικόνας! Τι αισθάνεστε;
- ▶ Ως θεατές των φωτογραφιών, αισθάνεστε τα ίδια συναισθήματα;
- ▶ Ποια στοιχεία της εικόνας προκαλούν αυτά τα **συναισθήματα**;

3

4

5

Αν θέλετε να μάθετε
περισσότερα για χρώματα
και συναισθήματα,
να ανοίξετε το Τετράδιο Εργασιών
και συνεχίστε στο μπλοκ.

β. Οι καλλιτέχνες διαλέγουν χρώματα

Βίνσεντ Βαν Γκογκ. Καφενείο στον δρόμο. Νύχτα. 1888.

Τα χρώματα έχουν τη δυνατότητα να ανακινήσουν τα αισθησιακά βόθρη των ανθρώπων.

(A. Matisse)

Ανρί Ματίς. Αρμονία σε κόκκινο. 1908-1909

Πάμπλο Πικάσο. Η τραγωδία. 1903

- ▶ Παρατηρώντας τα έργα αφηγηθείτε μία σύντομη **ιστορία**, χρησιμοποιώντας ποικιλία επιθέτων, για να χαρακτηρίσετε τις μορφές ή τα αντικείμενα της σύνθεσης.
- ▶ Ποιες **διαθέσεις** ή συναισθήματα σας προκαλούν τα έργα;
- ▶ Ποια **χρώματα** χρησιμοποίησαν οι καλλιτέχνες, ώστε να σας προκαλέσουν αυτά τα συναισθήματα;
- ▶ Σε ποια έργα χρησιμοποιήθηκαν **θερμά ή / και ψυχρά** χρώματα;

Μπορείτε να ανατρέξετε στο Τετράδιο Εργασιών για περισσότερα.

1. Χρώμα

γ. Τα περιοδικά ως πηγή των χρωμάτων της παλέτας μας

Οι σελίδες των περιοδικών είναι γεμάτες χρώματα που μπορούμε εύκολα να κόψουμε και να τα διαχωρίσουμε σε ομάδες, για να χρωματίσουμε τα έργα μας.

1

- ▶ Σε ποιες **ομάδες χρωμάτων** διαχωρίστηκαν τα χρωματιστά αποκόμματα;
- ▶ Είναι διευκολυντικές οι ταξινομήσεις 1 και 2;
- ▶ Εσείς, πώς θα τα ομαδοποιούσατε;

2

3α

3δ

3β

3γ

- ▶ Αφού διαλέξετε ένα από τα δέντρα, φανταστείτε πως βλέπετε ένα δάσος με δέντρα τέτοιου χρώματος.
- ▶ Ποιες ιδέες ή **συναίσθημα** σας προκαλεί ένα τέτοιο δάσος; Γιατί;
- ▶ Ποια διαδικασία ακολούθησαν τα παιδιά για τη δημιουργία του έργου (εικ. 4);
- ▶ Η σειρά τοποθέτησης των χρωμάτων τι σας θυμίζει;
- ▶ Πού αλλού θα μπορούσατε να βρείτε **έτοιμο χρωματιστό υλικό** για τα έργα σας;

4

Συγκεντρώστε χρωματιστό υλικό, ταξινομήστε το σε ομάδες χρωμάτων και δημιουργήστε τα δικά σας ατομικά και ομαδικά έργα.

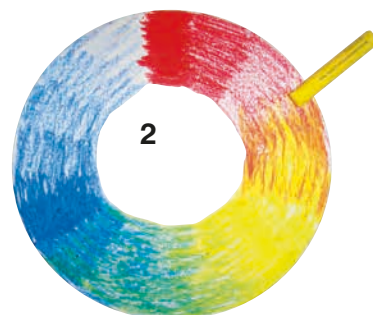

1

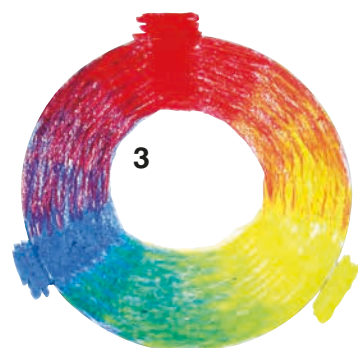
δ. Αναμειγνύοντας λαδοπαστέλ

Πώς μπορούμε να ζωγραφίσουμε πολύχρωμες εικόνες, όταν έχουμε λαδοπαστέλ μόνο των τριών πρωτογενών ή βασικών χρωμάτων;

Τα **τρία δευτερογενή** χρώματα δημιουργήθηκαν με τη **μείξη** των βασικών. Τις **αποχρώσεις** τους, πώς θα τις δημιουργήσουμε; Δοκιμάστε στο μπλοκ να τις δημιουργήσετε.

2

3

4

5

► Φύσηξε αέρας και ανακάτεψε τη σειρά των εικόνων 4, 5, 6.

Ανακαλύψτε τη διαδικασία που ακολούθησε το παιδί, για να ζωγραφίσει αυτό το τοπίο.

Αριθμήστε τις εικόνες, για να δείξετε τη σειρά που εργάστηκε.

► Τι **πέτυχε** το παιδί ακολουθώντας αυτή τη διαδικασία;

6

Διαλέξτε όποιο θέμα προτιμάτε και χρωματίστε με λαδοπαστέλ των 3 βασικών χρωμάτων πάνω σε χρωματιστά ή λευκά χαρτόνια κανσόν. Δημιουργήστε μεγάλη ποικιλία αποχρώσεων **αυξομειώνοντας** τις ποσότητες των υλικών. Χρησιμοποιήστε την τεχνική «από το σκοτεινό στο φωτεινό».

2. Χαρτιά - Χαρτόνια - Ξύλα

α. Οι καλλιτέχνες δημιουργούν

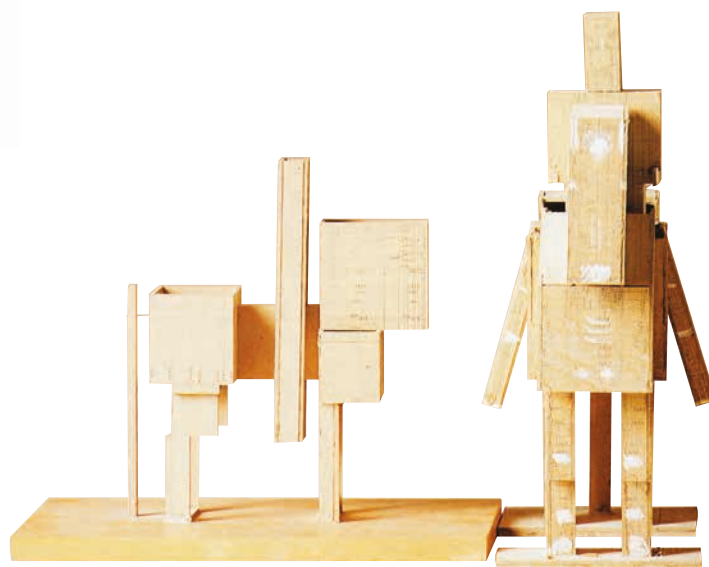

1. Α. Φασιανός, *Απογείωση*. 1995

► Να αναφέρετε αντικείμενα του σπιτιού σας ή παιχνίδια που είναι φτιαγμένα από χαρτιά, χαρτόνια ή ξύλα.

► Γνωρίζετε καλλιτέχνες που δημιούργησαν έργα με αυτά τα υλικά;

► Ποια υλικά χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία των έργων; Γιατί οι καλλιτέχνες επέλεξαν αυτά τα υλικά;

2. Δ. Καλαμάρας, *Μακέτες έφιππων*. 1985-1990

3. Διακοσμητικό είδος αγγλικής παραδοσιακής τέχνης (γκουιλινγκ ή φιλιγκρί).

4. *Σαρμάνιτσα*, είδος ελληνικής παραδοσιακής κούνιας.

Τα υλικά αυτά παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον... Μπορείτε εύκολα να τα μαζέψετε και να δημιουργήσετε τα δικά σας έργα.